

JUSTĖS JANULYTĖS SMĖLIO MISTERIJA

Jūratė Katinaite

Esu tikra, kad kiekvienas kompozitorius ne sykį yra išgyvenęs krizę, kuomet iškyla prasmės klausimas. Patikėkite, toks klausimas karts nuo karto prislegia ir jų klausytojus. Kuomet iššliūkini iš koncerto genamas pikto klausimo: ir kuriam galui čia atėjai?

„Kada paskutinį kartą patyrėte malonumą, klausydamiesi gyvai atliekamos šiuolaikinės muzikos Lietuvoje?“, – tokį klausimą uždaviau Lietuvos radijo „Klasikos“ programos „Modus“ laidoje kompozitoriams Mindaugui Urbaičiui ir Šarūnui Nakui. Jiems nepavyko prisiminti nė vieno atvejo, kada jautėsi užganėdinti kaip šiuolaikinės muzikos klausytojai. Po kelių valandų ta pačią spalio 28-ąją Menų spaustuvėje įvyko kompozitorės Justės Janulytės „Smėlio laikrodžių“ premjera. Nežinau, ar Nakas ir Urbaitis matė ir girdėjo šį garso ir vaizdo, laiko ir erdvės teatro spektaklį. Reikės paklausti. Nors nuomonių visada būna įvairių, spėju, kad šis spektaklis gražino ne vienam klausytojui pasitikėjimą šiuolaikine muzika/menu ir savo skoniu. Sykiu jis gali patenkinti labai skirtingus, net išrankius skonius. Justė į lietuvių muzikos erdvę įėjo vos prieš kelerius metus, tačiau jos talentas žybtelėjo stipriai ir ji veikiai tapo jaunosios kartos lydere.

Žinant ankstesnius jos kūrinius, klausant „Smėlio laikrodžių“ greitai atpažįsti kompozitorės mąstymo būdą – ilgos, lėtos ekspozicijos, laipsniškas faktūros sodrinimas, pamėgtos kanono technikos dėka didžiuliai garsų sluoksniai kuria mirgėjimo įspūdį (elektronika – Michele's Tadini ir Antonello Raggi), todėl inspiruoja spalvų, šviesų, blyksnių ir raibuliavimų įvaizdžius. Muzika tarytum išnyra iš neįžvelgiamų tolių, vos pastebimai artėja klausytojo link, pagaliau persmelkia jį kiaurai, pereina visas ląsteles, išjudina atomus, paskui pamažu nutolsta, kol visai išnyksta horizonte. Kartais atrodo, kad Justės kūriniai išvis neturi pradžios ir pabaigos, kad ten už horizonto muzika keliauja toliau, persmelkia jau kažką kitą. Justės muzika man asocijuojasi ne su garsiniais įvaizdžiais, o su erdvėje judančia materija, kuri turi savo temperatūrą, šviesą, tankį. Toks muzikos medžiagiškumas itin paveikus klausytojui: net pirmąsyk girdėdamas kūrinį gali susivokti, kurioje jo padalėje esi, kur link slenka garsų masė. Šis kvazifizinis kontaktas, manyčiau, yra esminis Justės Janulytės muzikos receptijos bruožas.

„Smėlio laikrodžių“ vaizdo režisierius Luca Scarzella šią muzikos savybę

dar labiau sustiprino. Keturiuose smėlio laikrodžiuose lyg švytinčiuose kokonuose (scenografė Jūratė Paulėkaitė, šviesų dailininkas Eugenijus Sabaliauskas) griežia 4 violončelininkai (Edmundas Kulikauskas, Povilas Jacunskas, Rūta Tamutytė, Onutė Švabauskaitė), visi smėlio laikrodžiai „išbėga“ skirtingu greičiu. Smėlis švyti, žėri, sukasi, priartėja, tirštėja, nuščiūva – akimirksniui sustoja laikas. Tai iliuzija, kurios siekia autoriai. Po to procesas tarsi apsigręžia – skaidrėja, šviesėja. Kita iliuzija, kurią susikuria žiūrovas – smulkausių dalelių – smėlio molekulių šokis. Tarytum žiūrėtum pro jautriausią mikroskopą ir girdėtum spindinčių smiltelių judėjimo sukiamas ultragarsines melodijas.

Ši muziką ir šviesą, realybę ir sapną, atomų sandarą ir kosminius tolius, fiziką ir metafiziką aprėpianti misterija provokuoja žiūrovą, kursto vaizduotę, kviečia įspėti pasaulio sąrangos paslaptį.

Kadangi „Antenoje“ neradau kaip pakomentuoti Vitos Gruodytės recenzuotos Wolfgango Mittererio operos „Massacre“, pasinaudosiu „tarnybine padėtimi“ kaip šios recenzijos autorė. Man labai patiko Vitos „libreto“ idėja recenzijoje, bet labai nepatiko opera. Operoje viskas „savo vietoje“, visi komponentai sumanyti ir išpildyti profesionaliai ir įprastai. Regis, žiūrėtum eilinį filmą iš Rosamunde Pilcher melodramų serijos. Veltui autoriai gąsdina siaubu ir krauju, jis vis tiek nepramuša nuobodulio – po kokių 10-15 minučių nebeturi vilties šioje operoje išvysti ir išgirsti ką nors nenuspėjamo. Jau seniai esu alergiška tokiai puikiai sumeistrautai ir brangiai įkainotai „produkcijai“ ir įsitikinusi, kad „profesionalūs standartai“ ir jų gamintojai turėtų prisiimti kaltę už išplitusį nepasitikėjimą šiuolaikine kūryba. Iš esmės, jie ir yra tikrieji storos abejingumo ir nuobodulio sienos statybininkai. Tai tarsi seksas už pinigus. Norite tikro jausmo ir ne tabletėmis stimuliuojamų hormonų? Tuomet eikite į Justės „Smėlio laikrodžius“.